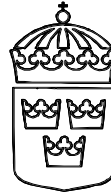

Kommittédirektiv

Ett tryggare företagande i ett förändrat
arbetsliv – för tillväxt och innovation

Dir.
2018:54

Beslut vid regeringssammanträde den 20 juni 2018

Sammanfattning

En särskild utredare ska utreda ett antal frågor i syfte att förbättra villkoren i socialförsäkringssystemen för företagare och för att främja ett tryggare företagande. En trygg företagare vågar pröva nya innovationer och företagsformer. I utredningsarbetet ska jämställdhetsaspekter genomgående belysas och analyseras.

Utredaren ska bl.a.

- ta fram ett kunskapsunderlag om de socialförsäkringsrättsliga trygghetssystemens inverkan på kvinnors respektive mäns vilja och förutsättningar att starta och driva företag liksom inverkan på företagens tillväxtvilja,
- utreda om sjukförsäkringens regelverk behöver anpassas med hänsyn till företagares förändrade arbetsliv,
- utreda och ta ställning till om åldersgränsen 55 år för företagare att fritt kunna välja karenstid i sjukförsäkringen ska kvarstå, höjas eller tas bort,
- utarbeta nödvändiga författningsförslag.

Utredarens förslag ska så långt som möjligt vara neutrala till val av företagsform och ska även främja jämställdhet mellan kvinnor och män. Det arbetsrättsliga regelverket och arbetstagarbegreppet ska inte påverkas av utredarens förslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2019.

Bakgrund

Sverige har hög tillväxt och den högsta sysselsättningsgraden i Europeiska unionen. Trots det behövs fler arbetstillfällen och fler och växande företag för att hela Sverige ska leva. Fyra av fem nya arbetstillfällen skapas i dag i små och medelstora företag. För att möta eventuella framtida konjunkturedgångar behöver det också finnas goda förutsättningar för företagande. För ett starkare företagsklimat krävs en samlad politik för företagande i de olika faser som ett företag går igenom.

Det finns skillnader mellan kvinnors och mäns attityder till och intresse för att driva företag, vilket bl.a. framgår av Tillväxtverkets Entreprenörskapsbarometer 2016. Generellt sett ser kvinnor större hinder för att bli företagare än män. Ett skäl som framträder är att kvinnor i högre grad än män anser att eget företagande innebär sämre trygghet jämfört med en anställning.

Det saknas dessutom fullgod statistik över om och i så fall hur utformningen av de socialförsäkringsrättsliga trygghetssystemen påverkar viljan att starta företag bland kvinnor respektive män. Samtidigt finns det, till skillnad från när det gäller löntagare, vissa problem att kontrollera i vilken utsträckning företagare nyttjar trygghetssystemen.

Trygghetssystemen för företagare utreddes senast 2008 (Trygghetssystemen för företagare, SOU 2008:89). Huvuddelen av utredningens förslag har genomförts genom propositionen Trygghetssystemen för företagare (prop. 2009/10:120). Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2010.

Företagarnas trygghetssystem har även behandlats av den parlamentariska socialförsäkringsutredningens slutbetänkande Mer trygghet och bättre försäkring (SOU 2015:21, del 2). Utredningen konstaterar att en viktig del i att utforma trygghetssystemen för företagare är att de stödjer framväxt av nya företag. För att uppnå detta bör trygghetssystemen utformas med utgångspunkt i att människor rör sig mellan anställning och företagande. Det finns också ett stort värde i att reglerna är tydliga så att den som startar och driver ett företag har vetskap om sitt försäkringsskydd om hon eller han blir sjuk eller tvingas lägga ner företaget. Utredningen ansåg att tryggheten vid

sjukdom, föräldraskap och arbetslöshet behöver bli bättre. Regeringen har vidtagit bl.a. följande åtgärder när det gäller trygghetssystemen för företagare.

En försäkrad som har inkomst av annat förvärvsarbete och bedriver näringsverksamhet ska under uppbyggnadsskedet få en sjukpenninggrundande inkomst, förkortad SGI, som minst motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för någon annans räkning (nedan kallad jämförelseinkomst). Det generella uppbyggnadsskedet är alltid 24 månader. Riksdagen beslutade den 30 maj 2018 i enlighet med regeringens proposition Stärkt försäkringsskydd för studerande och företagare (prop. 2017/18:168). Från och med den 1 augusti 2018 gäller därmed motsvarande regler även för dem som startar ett företag i aktiebolagsform. Dessutom förlängs det generella uppbyggnadsskedet till 36 månader. Genom dessa förändringar ökar tryggheten för den som startar ett nytt företag.

I betänkandet Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen (SOU 2017:101) gör utredningen S 2016:02 Utredningen om en modernare föräldraförsäkring bedömningen att mycket av den problematik som företagare beskriver att de har att använda föräldraförsäkringen torde ha sin grund i regelverket om sjukpenninggrundande inkomst. Utredningen drar slutsatsen att sökande av lösningar inom det regelverket kräver en bredare och djupare översyn av bestämmelserna om sjukpenninggrundande inkomst. Det pågår ett utredningsarbete inom Regeringskansliet i fråga om ett nytt beräkningsunderlag, ersättningsgrundande inkomst (EGI). I detta sammanhang ses även beräkningsunderlaget för dem som bedriver näringsverksamhet över.

Genomgående i de utredningar som gjorts är att ett fullgott kunskapsunderlag och statistik ofta saknas för gruppen företagare.

Att starta och driva företag behöver inte utesluta att man fortfarande har en anställning. Enligt Entreprenörskapsbarometern 2016 kan ungefär två tredjedelar av 10 300 tillfrågade personer tänka sig att starta företag vid sidan av sin nuvarande anställning. I åldersgruppen 18–30 år är siffran 60 procent, i åldersgruppen 31–

55 år 71 procent och i åldersgruppen 56–70 år 72 procent. Var femte företagare vill vara kombinatör, dvs. kombinera anställning och företagande.

En förändrad arbetsmarknad med ökad rörlighet mellan anställning och företagande ställer krav på ett förutsebart trygghetssystem med socialförsäkringar. Informationen om trygghetssystemen för företagare behöver utvecklas.

Uppdraget att ta fram ett kunskapsunderlag

Regeringens ambition är att främja företagandet genom tydligare och mer ändamålsenliga regler. Regeringen vill att kvinnliga och manliga företagare ska kunna verka på likvärdiga och jämställda villkor. Utredaren ska därför kartlägga och analysera de socialförsäkringsrättsliga trygghetssystemens inverkan på företagets tillväxtvilja och kvinnors respektive mäns vilja att starta företag. Syftet med underlaget är bl.a. att öka kunskapen om effekterna av olika åtgärder inom socialförsäkringssystemet. Vidtagna åtgärders inverkan på kvinnor respektive mäns företagande ska synliggöras i kartläggningen.

Utredaren ska

- kartlägga omfattningen, utvecklingen och varaktigheten för olika former av företagande,
- redovisa drivkrafterna bakom denna utveckling samt effekter för samhället och berörda individer,
- beskriva de hinder som kan finnas för individer att gå från att vara anställd till att vara företagare,
- ta fram underlag som ska kunna läggas till grund för framtida agerande och informationsinsatser och som beskriver dels företagares kunskaper om för dem relevanta socialförsäkringar, särskilt föräldraförsäkringen, och om offentliga och privata ålderspensionssystem, dels beskriver hur dessa kunskaper påverkar viljan att starta företag,
- belysa de hinder som finns för Försäkringskassan att bedöma arbetsförmågan för sjukskrivna företagare, särskilt vid partiell sjukskrivning,

- belysa de utmaningar och eventuella hinder som finns för rehabilitering av företagare,
- belysa och analysera jämställdhetsaspekter för företagare.

Statistik som tas fram ska vara individbaserad med kön som övergripande indelningsgrund.

Uppdraget att utreda behovet av anpassningar till förändrad arbetsmarknad och ökad förutsebarhet

Den allmänna sjukförsäkringen infördes när de flesta anställningarna i Sverige var tillsvidareanställningar. Regelverket har följaktligen utformats med en sådan anställning som utgångspunkt. Det blir allt vanligare att människor går in i och ut ur rollen som företagare, eller kombinerar anställning med företagande. Problem som har identifierats är att reglerna kring inkomstbortfallsförsäkringar ofta uppfattas som komplexa och att förutsebarheten i reglerna brister. Inte sällan kan det krävas större utredningsinsatser från myndigheternas sida, innan en företagare exempelvis kan få besked om vad som gäller vid inkomstbortfall. Reglerna i sjukförsäkringen och rätten till sjuk- och föräldrapenning påverkar såväl kvinnor som män som driver företag, men tycks inverka särskilt på kvinnors vilja att starta företag. Det är angeläget att reglerna i sjukförsäkringen är ändamålsenliga i förhållande till nya förhållanden på arbetsmarknaden och att de skapar goda förutsättningar för såväl kvinnor som män att vara företagare.

Utredaren ska

- kartlägga i vilken mån kvinnor respektive män går mellan eller kombinerar anställning och företagande och analysera detta utifrån sjukförsäkringsperspektiv och könsmönster,
- belysa och analysera jämställdhetsaspekter, bl.a. avseende kvinnors företagande och ekonomisk jämställdhet,
- lämna de förslag som analysen ger upphov till, inklusive förslag till författningsändringar.

Statistik som tas fram ska vara individbaserad med kön som övergripande indelningsgrund. Förslagen ska vara i linje med grundläggande principer i sjukförsäkringen. Det arbetsrättsliga regelverket och arbetstagarbegreppet ska inte påverkas av utredningens förslag.

Uppdraget att analysera möjligheten att företagare över 55 år fritt kan välja karenstid

Möjligheten att i sjukförsäkringen välja karenstid som infördes den 1 januari 2010 är begränsad i det avseendet att företagare som driver enskild firma, handels- eller kommanditbolag inte kan välja kortare karenstid än den som är vald vid 55 års ålder. För tid före 55 års ålder kan företagaren själv avgöra om hon eller han vill ha 1, 14, 30, 60 eller 90 dagars karens.

Enligt rapporten Entreprenörskap i Sverige – nationell rapport 2017 (Global Entrepreneurship Monitorrapport, GEM), är en tredjedel av dem som äger eller leder ett nystartat företag över 50 år. Snittåldern på alla etablerade företagare är 52,5 år. Den största andelen etablerade företagare finns bland dem som är över 54 år. En stor del av Sveriges företagare kan inte utnyttja den flexibilitet som finns i systemet från det att de fyllt 55 år.

Utredaren ska

- utreda och ta ställning till om åldersgränsen 55 år för företagare att fritt kunna välja karenstid i sjukförsäkringen ska kvarstå, höjas eller tas bort.
- redogöra för hur kvinnor respektive män påverkas av regelverket och av eventuella ändringar av detta.

Utredarens arbete ska i denna del av uppdraget ske i nära samarbete med den arbetsgrupp som har i uppdrag att utreda och ta fram underlag för genomförande av höjda pensionsrelaterade åldersgränser.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska utifrån de förslag som lämnas redovisa de konsekvenser och kostnader som uppstår. Ekonomiska, jämställdhetskonskvenser och andra konsekvenser för enskilda personer, för företag och för det allmänna ska redovisas enligt 14–15 a §§ kommittéförordningen (1998:1474) samt 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning. I arbetet med konsekvensutredningen ska utredaren höra Tillväxtverket och Försäkringskassan.

Om förslagen kan förväntas leda till kostnadsökningar för det allmänna, ska utredaren föreslå hur de ska finansieras.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska ha kontakt med bl.a. F-skatteutredningen (Fi 2017:08), Utredningen En trygg sjukförsäkring med människan i centrum (S 2018:05), Utredningen om en ny arbetslöshetsförsäkring för fler, grundad på inkomst (A 2018:01) och med andra berörda myndigheter, företag och organisationer. Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, kommittéväsendet och i EU.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2019.

(Näringsdepartementet)